

Antti Poikelus

Poikeluksellinen 1960-luku



***Juan Carlos nai kreikkalaisen
prinsessa Sofian Ateenassa.
Meillä naimisen sijaan
lajiteltiin siemenperunat.***

***Nikita Hrustšov syrjäytetään
ja Leonid Brežnev ottaa
vallan. Nikitalle kävi vähän
kuin meidän Timo-hepalle,
jolta Ferguson otti vallan.***

Poikeluksellinen 1960-luku

Antti Poikelus

Poikeluksellinen 1960-luku

Voimaa kuin pienessä kylässä



Kuvat: Poikeluksen kotialbumi, ellei muuta mainita

© Antti Poikelus ja Kirjaniekka 2025

www.kirjaniekka.com

Kirjapaino: Libri Plureos GmbH, Hampuri, Saksa

ISBN: 978-952-65733-6-6

Sisällys

LUKU 1: 1958–1960	TÄÄLTÄ TULLAAN POIKELUSKYLÄ!	9
Saavun maailmaan		9
Takaisin sairaalaan		12
Uuninlaki putoaa		14
Tutustumista sukulaisiin		18
Mummu lähtee		21
Uunituoretta leipää		26
Saunaremonttia		35
Hirvi kaatuu		44
LUKU 2: 1960–1964	VAARIEN AIKA TÄYTYY	53
Noituutta		53
Zephyr Six		60
Variksennoukka		66
Hevonen hikoilee		73
Susi käy kylässä		81
Pumppu tilittaa		86
Vaari multiin		92
Seernanpätkät rostiksi		99
Kuva kirjaan		105
Toinen vaari multiin		113
Maatalousnäyttely		119
Simpansseja ja jellonat		126

LUKU 3: 1965–1968	PULPETTI KUTSUU	134
Kirvesmies asialla		134
Rallielämys		144
Koulu alkaa		149
Huopatossut pelastavat		156
Rymd maistuu		165
Kalasoppa ei maistu		171
Iltarukous		178
Pajupilli		187
Öljykamiina		195
Kunnas ja perunat		202
Omenavarkaissa		214
Kova hinku kouluun		223
LUKU 4: 1969–1970	KEPPANAA JA KUUHULLUUTTA	232
Keppanaa kauppaan		232
Kuuhulluus		245
Viljajumppaa		254
Ufomies		263
Heavy kesä		271
Pellot pakettiin		277

LUKIJALLE

Kädessäsi on kirja, jonka tekeminen taisi alkaa jo vuonna 1988 isäni kuoltua. Minulle kulkeutuivat hänen maatalouskalenterinsa ajalta 1935–1988. Isäni oli merkanut asioita kalenteriin lähes joka päivä. Lukiessani muistiinpanoja pääsin aikamatkalle menneeseen. Huomasin, että vanhimpien kirjojen luettavuus alkaa olla siinä ja siinä, ja niin syntyi ajatus puhtaaksi kirjoittamisesta. Ryhdyin urakkaan, joka kesti kaikkiaan kolmisen vuotta. Käsiala oli haasteellista tulkittavaa, mutta silmä oppi tunnistamaan tietyt tavat piirtää kirjaimia. Vanhimmat, lyijykynällä kirjoitetut osuudet vaativat suuren rennuslasia.

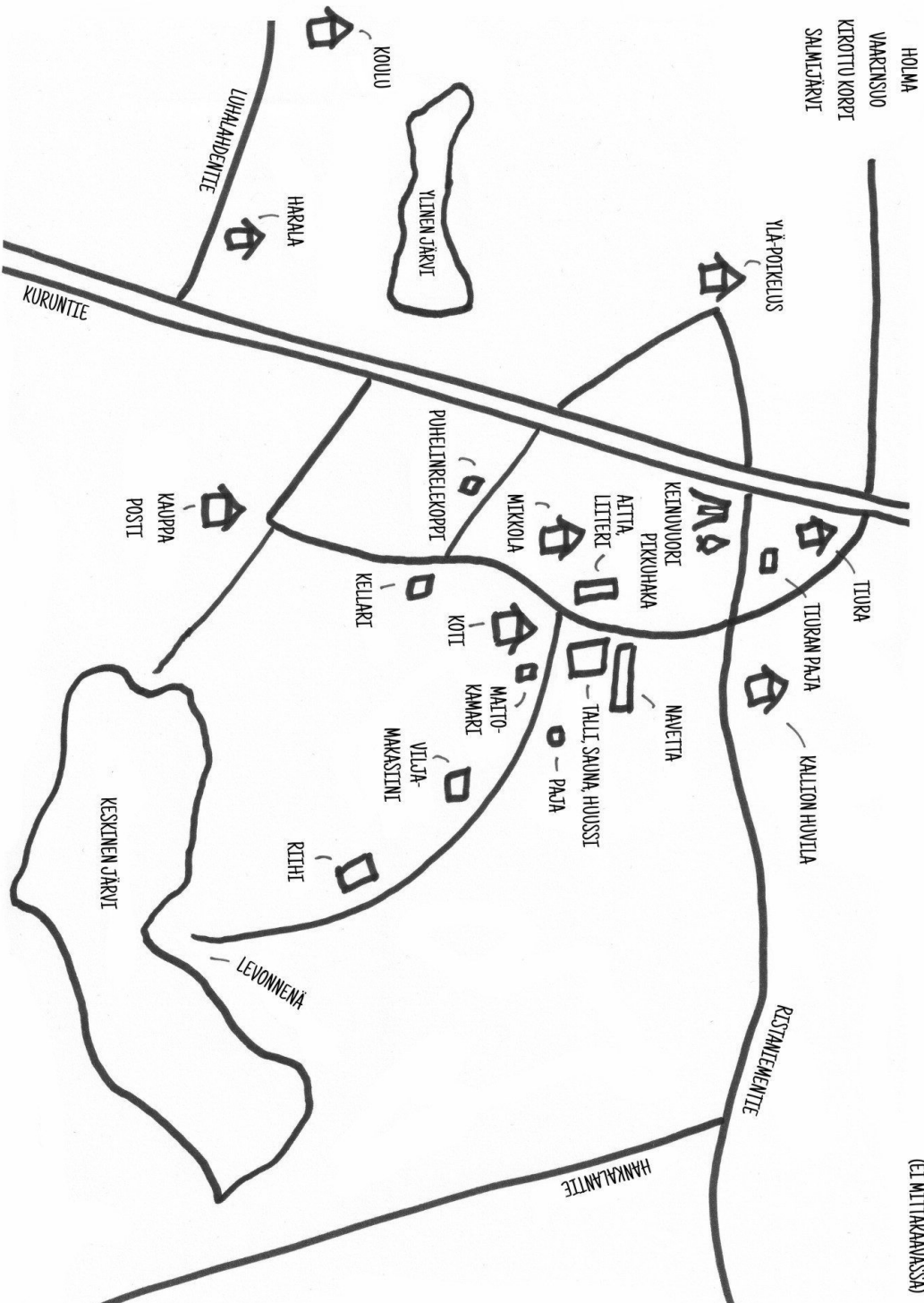
Urakka oli lopulta valmis vuonna 2010, ja päiväkirjat olivat tallessa helposti luettavassa muodossa. Kuinka voisin tuottaa päiväkirjoihin perustuvaa tarinallista tekstiä? Kokeilin erilaisia tapoja. Kirjoihin merkatut vuotuiset työt toistuivat samanlaisina, joten teksti meni helposti puuduttavan toiston puolelle. Piti kehittää. Laajentaa katsantoa. Muuttaa perspektiiviä ja tarinallistaa.

Luetutin tekstejä vuosina 2023–2025 parissa kirjoittajaryhmässä sekä faceryhmässä. Sain arvokasta ja kannustavaa palautetta.

Kädessäsi on nyt vuosikausien hionnan tulos. Toivotan hyvää matkaa aikakoneella ja viihdyttäviä lukuhetkiä!

Kiitän erityisesti seuraavia: Harri Istvan Mäki ja Tarinoiden tiistait-kirjoittajaryhmä, Tiina Laaninen ja Ylöjärven Antologiaryhmä, Olin teini 70-luvulla -facebookryhmä, Kurun Muisti -facebookryhmä, Heikki Laitinen ja Kirjaniekka, oikolukija ja kartanpiirtäjä Sanna Poikelus sekä lähipiirini.

Tampereella elokuussa 2025
Antti Poikelus



LUKU 1: 1958–1960

Täältä tullaan Poikeluskylä!

Saavun maailmaan

Vanhempani pistivät hynttyyt yhteen vuonna 1957. Kesän 1958 koittaessa äitini oli tukevasti raskaana.

Kesäkuun yhdestoista päivä poltot alkoivat. Isäni teki ensin tärkeimmät, eli vasikkatarhan aitauksen, ja kuskasi sitten äidin synnytyslaitokselle Tampereelle. Taksikuski Matti Selkee avitti tässä, varmaan sopimushintaan. Isä ei pahemmin jäänyt laitokselle norikoilemaan, kätilö olisi ajanut ulos välittömästi, jos olisi yrittänyt. Ehei, samalla taksilla heti kotiin, pitkäripaisen kautta.

Kahdennentoista päivän kohdalla isän kalenterissa todetaan, että ”*viime yönä minulle syntyy poika*”. Painoin 3,2 kiloa ja mittaa oli 47 senttiä. En osannut arvioida, olinko normipainoindeksissä, koska olin vasta syntynyt.

Tanskan kuningas Fredrik IX, kuningatar Ingrid ja kruununprinsessa Margareeta saapuvat valtiovierailulle Suomeen.

Mietin, liittyikö valtiovierailu syntymääni.

Seuraavana iltana isä poikkesi minua laitoksella katsomassa, ja jo viikon päästä minut kyydittiin äitini kera kotiin. Parempi olikin, koska kolmen päivän ikäisenä minuun tuikattiin sairaalassa Calmette-rokote. Ajattelin heti, että nyt riitti rokotukset.



Äiti, isä ja minä.

Pari päivää minun jälkeeni muuten syntyi Olaf Scholz, Saksan liittokansleri. Saksassa luonnollisesti.

Alkoi elämäni maatilalla, 1800-luvun puolella rakennetussa talossa, jossa sauna ja vessa oli ulkoistettu. Mikäs siinä eloa aloittellessa, kesällä. Naapurit ramppasivat minua syynäämässä, olihan ajan tapa, että tultiin ja mentiin sen kummemmin ilmoittamatta. Neuvolani oli jostain syystä Länsi-Teiskossa. Ilmankos minä en siellä käynyt kuin kahdesti, mikäli neuvolakorttiini on uskominen. Siellä oli lääkärin vastaanotto joka kuukauden ensimmäinen keskiviikko kello 9, mutta minulla ei ollut sinne mitään asiaa. Sen sijaan terveyssisar otti vastaan kätevästi Poikeluksen koululla joka kuukauden viimeisenä torstaina.

Varhaisimpia muistikuviani on jyrä puinen kehto, jossa joku keinutti minua niin että heiluvin siellä puolelta toiselle. Enimmäkseen olin seimessä kapaloituna. Oli jotenkin niin pyhä olo, vaikka kolmea viisasta miestä ei näkynyt mailla halmeilla.

Isäni kalenterimerkintä on huolestuttava päivällä 23. kesäkuuta: *”Muksu loukkasi utareensa, täyty myydä teuraaksi.”* Onneksi kyse oli lehmästä.

Muuten maatilan työt sujuivat minusta huolimatta. Riihen kattoon lyötiin uusia päreitä, vanhojen päälle vaan kylmästi. Pieleen meni, eivät naulat ulottuneet, joten vanha katto piti purkaa. Aika rankkaa. Varsinkin kun oli helteiset kesäkelit, peräti 27 astetta, joten katolla tarkeni. Minun kelpasi köllötellä viileässä pirtissä. Kärpäset surisivat, mutta ei haitannut. Vaippa-asioita en muista itse, mutta sideharsolla ja froteeliinoilla pelattiin. On siinä ollut äidillä pesemistä, tuskin kertakäyttövaippoja ostettiin, ja eihän niitä maaseudun kaupoissa ollutkaan. Ei, kyllä systeeminä oli pese ja pidä. Wash and go. Äitiyspakkaus auttoi kovasti äitiä ja minua. Äidille laatikossa oli kahvia, että hän pysyisi hereillä. Minulle oli emalinen pesuvati, täkkejä ja lakanoita, puinen lämpömittari ja olihan siellä pakko olla tutti ja tuttipullo.

Heinäkuun ekana päivänä 1958 isäni havahtui, että tuli vuosi siitä, kun kävi äitini kanssa vihillä. Oli pullakahvin paikka, vaikka sitä ei erikseen mainittu. Pullaa oli tapana syödä joka päivä muutenkin.

Sitten käynnistyivät heinähommat. Minä en niihin osallistunut, joten en vielä tottunut niihin. Oli tapana, että maaseudulle tuli kesävieraita. He olivat vähän parempaa väkeä, kaupungista. Halusivat tehdä vapaaehtoisesti heinähommia. Erikoisia mielitekoja, mutta se oli sen ajan elämysmatkailua. Viidestoista päivä heinäkuuta isäni harasi perunamaan vaot toiseen kertaan, vaikka edellisenä yönä oli satanut vettä. Mitäs muuta sinä päivänä tapahtui? Ai niin, illalla oli ristiäiset, joissa nimekseni sain Antti Aleksi. Vaarini oli nimeltään Onni Aleksi ja isovaarini Aleksanteri. Parasta A-ryhmää.

Heinähommia jatkettiin ja pirttiäkin remontoitiin. Kalenterista ei selviä, mitä pirtille tehtiin, mutta muutama mies siihen tarvittiin. Joku Matti Tuomi ja sen kaveri tuli Tampereelta. En tuntenut. Kelpasi minun sitten remontoidussa pirtissä köllötellä jyrkevässä kehossa.

Elokuussa kärrättiin heiniä latoon ja lujaa. Muutkin sadonkorjuuhommat painoivat päälle, ruis, kaura ja ohra tuleentuivat ja kyn-töhommat alkoivat pikkuhiljaa. Hevospelillä ne kaikki tehtiin. Elokuun viimeisen viikon kalenterikäsialasta huomaa, että hiukan tuli isän maisteltua. Maatilan töitä saattoi tehdä muutenkin kuin selvin päin.

Takaisin sairaalaan

Oli pyykkipäiviä. Homma hoitui saunalla. Muuripadan alle tulet, ja pulsaattoripesukone pyöritti kampeita armottomasti. Äitini hoiti ne hommat. Isäni toteaa kalenterissa 10.9.1958 lakonisesti: *”Olin lapsenlikkana.”* Perunoita nostettiin. Kuun loppupuolella mätettiin kauraa seipäälle, naapuritkin olivat apuna niissä talkoissa. Syyskuun 27. päivä oli minulle merkittävä. Kävin nimittäin saunassa ensimmäisen kerran elämässäni, olihan lauantai. Seuraavana päivänä isäni myi osan siasta teurastaja Selkeen Laurille. Ei kerro, minkä osan.

Kansanedustaja, ylijohtaja Veikko Vennamo eroaa Maa-laisliiton eduskuntaryhmästä.

Lokakuussa tuli ongelmia. Nuppiini oli kasvanut sairaalakäyntiä vaativa pahka, joka piti leikata pois. Vietin lasaretissa toista viikkoa. Tänäkin päivänä muistona on arpi, josta parturit kyselevät, että ”kuka sua on lyönyt kirveellä päähän?”

Kukahen nakkisormi hoiti haavan kiinni sairaalassa?

Kuusi tuhatta maksoi oleskeluni sairaalassa, siis markkoissa. Ei ollut halpaa lystiä se, melkein kuin hotellissa. Sain ehkä silloin jo kipinän hotellihommiin. Eipä siinä sitten sen kummempia, eloni jatkui leppoisasti ja elonkorjuuhommat kääntyivät puuhommiksi. Polttopuita pienitettiin rankatavarasta. Olivat kesän pinossa kuivuneet, edellisenä kevättalvena kerätyt puut. Kuusiaitaa piti lipata,

saksilla vaan. Aita oli kolmisen metriä korkea, toista metriä vahva ja pituutta kymmeniä metrejä. Oli siinä limpsomista.

Ruotsin akatemia ilmoittaa myöntäneensä Nobelin kirjallisuuspalkinnon neuvostoliittolaiselle Boris Pasternakille. Neuvostoliiton kirjailijaliiton lehti Literaturnaja gazeta leimaa Pasternakin palkitsemisen Neuvostoliitolle vihamieliseksi teoksi. Pasternak erotetaan Neuvostoliiton kirjailijaliitosta 28. lokakuuta.

Meillä ei viljelty palsternakkaa. Nakkeja oli joskus.

21.11. isäni teki kaljaa, kävi räälimyllyssä ja kengitti hevosen. Räälimylly? Se tarkoittaa, että tehtiin ohrasta ryyniä. Vähän niin kuin nykyiset ohrasuurimot.

Teurastaja Lauri Selkee kävi tappamassa sian. Se oli aina merkkitapahtuma maatilalla. Toinen merkkitapahtuma lähestyi, nimittäin isäni 50-vuotissyntymäpäivä. Mitä, hänhän oli jo vanha äijä. Tämä oli minulle hyvä muistisääntö koko elämäni ja isäni elämän ajalle. Hän oli koko ajan minua viisikymmentä vuotta vanhempi. Siihen ei tullut muutosta.

Viikko sitten tehtyä kaljaa piti jo maistella, vaikka h-hetki oli vasta pari päivää myöhemmin.

Vieraita siinä sitten ramppasi. Kaljaa riitti kuitenkin vielä muutamalle seuraavalle päivälle. Kaljoittelu kääntyi viikolla sonnanajoksi, joka mahtoi olla mukavaa hommaa pienessä kankkussa.

Tuli ensimmäinen jouluni, mutta en muista millään, sainko lahjoja. Ehkä, koska isäni toteaa kalenterissaan, että lahjoja ostettiin vähän liikaa. Kaikki meni, mitä oli käteistä.

Vuoden lopussa oli vielä sonniosuuskunnan kokous ja massapuun hakkuuta. Niin elämäni kellahti vuoden 1959 puolelle. Hurraa, selvisin hengissä.

Uuninlaki putoaa

Hieno homma, uusi vuosi alkoi vaikka olin vasta puolivuotias. Tammikuu meni pakkaskeleissä, tosin aika leutoa oli alkukuusta. Hyvä ettei suojan puolella. Lunta tuli kyllä reippaasti, melkein liikaa, koska se alkoi vaikeuttaa metsähommia. Isä ja hevonen olivat lujilla.

Kuun puolivälissä menin pieneen täydennysleikkaukseen, paikalliskuoletuksella vain, joten ei ollut iso operaatio. Ehkä koettivat saada fiksailtua leikkaushaavaa siistimmäksi. Kiitti vaan, ei tullut kaksiseksi. Lojuin lasaretissa kuitenkin yhdeksän päivää. En muista, että olisi ollut erityisesti ikävä kotiin.

Presidentti Urho Kekkonen ja rouva Sylvi Kekkonen matkustavat yksityisluonteiseksi ilmoitetulle vierailulle Neuvostoliittoon. Leningradissa Kekkonen tapaa kaupunkiin ”yllättäen” saapuneen puoluejohtaja Nikita Hruštšovin, jonka kanssa hän keskustelee ”yöpakkasten” aiheuttamasta maiden välisestä kriisistä. Presidenttipari palaa kotimaahan 25. tammikuuta.

Olivat siis muutkin poissa kotoa.

Helmikuu alkoi kertarysäyksellä. Nimittäin pirtin uunista putosi laki alas. Se oli yli neljäkymmentä vuotta vanha sementtilaki, joten jouti pudotakin. Heti kohta olin taas lääkärin vastaanotolla. Se ei liittynyt uunin romahtamiseen. Meidän pirtissämme nimittäin aloitti eläinlääkäri Seppo Toikkanen vastaanoton. Ulkona tietysti potilaat tutkittiin, kuten hevoset. Sisällä olisi ollut hankalaa.

Aika leutoa talvea vain piti. Sen verran leutoa, että äitini piti pyykkipäivän, ja isäni joutui taas lapsenvahdiksi. Vaikka juuri oli, edellisenä vuonna.

Lapsenvahtipäivästä selvittyään isäni innostui rahtaamaan kaima-Mäkisen kanssa jäitä järvestä purukasaan. Niitä tarvittiin kesällä maidon jäähdytykseen. Laatu ei ollut kuitenkaan häävi, ”kohvajäättä” oli asiantunteva luokittelu.

Eipä mitään, taas lähdin yleiseen sairaalaan. Tällä kertaa vain tarkastukseen. Kotiin palattuani piti leipoa ruisleipää, mutta millä, kun uunin laki oli pudonneena. Hätä keinot keksii: taikina naapuriiin Morttilaan ja uuni kuumaksi. Hyvät leivät tuli. En muista, sainko ilmavaivoja, niitä taisi olla muutenkin, söin tai en.

Maaliskuu alkoi hiihtokilpailulla leudossa säässä, ne pidettiin koululla. Kunnassa oli aktiivista urheiluseuratoimintaa, Kurun Kiriä ja semmoista. Minä en vielä osallistunut. Porukkaa oli ja kiva tunnelma, kun kyläläiset kokoontuivat. Kylän humoristit pitivät henkeä yllä, isäni oli kiistatta yksi heistä.

Tukinajoa riitti kylästyymiseen asti. Tosin se tiesi rahantuloa, ja sitä tarvittiin. Kun rahaa tuli, isä osti sähkölevyn. Sillä sai vauvalle, eli minulle, nopsaan lämmintä vettä. Tuttipulloonkin maitoa lämmitettiin, vesihauteessa. Ei tarvinnut puuhellan kanssa pelata aina, vaikka usein sekin oli kuumana.

”Aarne ja Antero kävivät täällä, joku Kaseva oli niitten mukana”, kirjaa isä 28.3.1958.

Jaa se bändi? Ei kai sentään. En muista kuulleen *Striptease naista*.

Isä hakkasi metsässä mäntypropsia ja vei sirkkelin terän Alamyllylle laitettavaksi. Sitä kohta tarvittaisiin, kun polttopuuhommat pääsisivät oikein vauhtiin. Jossain kohtaa oli sikakin tapettu, koska Myllymaasta piti hakea lihat palvusta. Nam.

Alkoi olla kevättä ilmassa. Pirttiin paistoi mukavasti aurinko, kun köllöttelin patjalla puukehikossa tai kehdossa. Olin äidin sylisäkin aika lailla. Miksen olisi ollut? Olinhan vielä alle vuoden ikäinen. Ihmeellistä talvea piti, ei kunnon pakkasista tietoaakaan. Vettä ja räntää, ei ollut hääviä. Isä painoi metsähommia, tukinajoa ja polttopuuta. Eläinlääkäri poikkesi taas pitämässä vastaanottoaan.

Nokisutari kävi hoitamassa piiput puhtaiksi. Isäni oli tukkihomista sen verran saanut rahaa, että osti Tiuran Niilolta puseron. Maksoi 2 350 markkaa. Herran tähden, eikö nyt halvempaa löytynyt, mietin. Onneksi seuraavana päivänä tuli ilmoitus, että loput tukkirahoista saa hakea pankista. Kyllä sitä sitten tulikin, 92 990

markkaa. No joo, pusero sallitaan. Varmasti olin hengessä mukana siinä ilossa. Oli niiden eteen töitäkin paiskittu, huh huijaa.

Rahaa tulee ja menee. Isäni merkintä 15.4.1959: *"Tehin yhtä sun toista, maksatin laskujakin, rahat menikin melkein niihin."* Tilillä kävivät rahat kääntymässä. Minäkin huomasin saman asian palkkatöihin päästyäni, mutta siihen oli vielä vähän aikaa.

Lumet alkoivat sulaa, ja minä sain ensimmäisen hampaani. Kyllä kelpasi sitä jo esitellä. Olikohan äitini siitä aina niin ilahtunut, joka tilanteessa? Muitakin hampaita alkoi jo olla hahmollaan. Kohta pääsisin pureksimaan kunnolla, jee. Haukia nousi väliojaan, piti kiireesti tehdä katiska. Heti tuli kolme kappaletta, kunnon vonkaleita. Niihin saatoin hampaani iskeä, ainakin sen yhden.

Kanakauppias poikkesi. Isä osti autosta kolme kanaa, olivat 200 markkaa kappale. Kyllä alkoi aika kotkotus. Millainen mahtoi olla kana-auto? Sen olisin halunnut nähdä, ja ehkä näinkin.

Eräs kyläläinen tappoi itsensä räjäyttämällä, ja illalla meillä oli David Brownin traktoriesittely. Nykyajan hömpötyksiä, meinaan traktoriesittely, hevosella hoiti samat hommat.

Vapunaattona lähtivät jäät järivistä. Isäni merkkasi ensimmäiselle päivälle toukokuuta, ettei ole ollut vielä peltotöissä. Ei se mitään, en minäkään. Haapasen poika kävi muokkaamassa hevosen kaviot. Tässä kohtaa minulla herää kysymys, että kumman hevosen. Meillä oli nimittäin Huvi, jota en muista ollenkaan, ja sitten Timo, jonka muistan. En uskalla arvata. Voisi olla Timo, jos niitä hevosen kasvaessa muokattiin, Timohan oli aika lailla varsa vielä.

Sonni vietiin jo tarhaan. Tosin se pääsi hetkellisesti irti, mikä aiheutti hermopainetta ja ylimääräistä vipinää, huutoa ja mekastusta, mutta tarhaan se päätyi. Kerran naapurissakin lähti sonni laukalle, mutta isäntä piti tiukasti liekanarusta kiinni. Vaikka sonni meni kuusiaidan läpi. Aut.

Ilmavoimien käyttämät Vihuri-harjoituskoneet julistetaan lentokieltoon niille sattuneiden lukuisien onnettomuuksien vuoksi.



*Apollo 8 laukaistaan avaruuteen
ja se kiertää ensimmäisenä
avaruusaluksena kuun. Isä kiersi
ainoastaan traktorin rattia, piti
ajaa rehuja.*

Aikamatka maaseudun sydämeen – 1960-luvun Kurun Poikeluskylään

Tämä kirja kuljettaa sinut aikaan, jolloin traktorit savuttivat, sikalat haisivat ja maailma muuttui kylmän sodan varjossa, mutta maalla rytmiä määrittivät vuodenkierto ja elämän realiteetit. Kertojana on poika, joka tarkkailee arkea ja ihmisiä ympärillään: isää, naapureita, kylän väkeä – ja Viikatemiehen vierailuja, jotka muistuttavat luonnon kiertokulusta.

Teos pohjautuu kirjailijan isän, Erkki Poikeluksen, vuosikymmenten aikana maatalouskalenteriin tekemiin merkintöihin. Tuloksena on faktoihin ankkuroituva tarinallinen kudelma, jossa huumori ja haikeus elävät sulassa sovussa. Aitoja tapahtumia ja tuttuja nimiä vilahtelee sivuilla erityisesti kurulaisille ja Poikeluskylän väelle.

Nauti, muistele ja naura.

Tämä kirja ei ole pelkkää nostalgiaa – se on lämmin ja elävä dokumentti maailmasta, jota ei enää ole.

Kirjoittajalta on aiemmin ilmestynyt Hotellimuistelmat (Warelia 2023).

